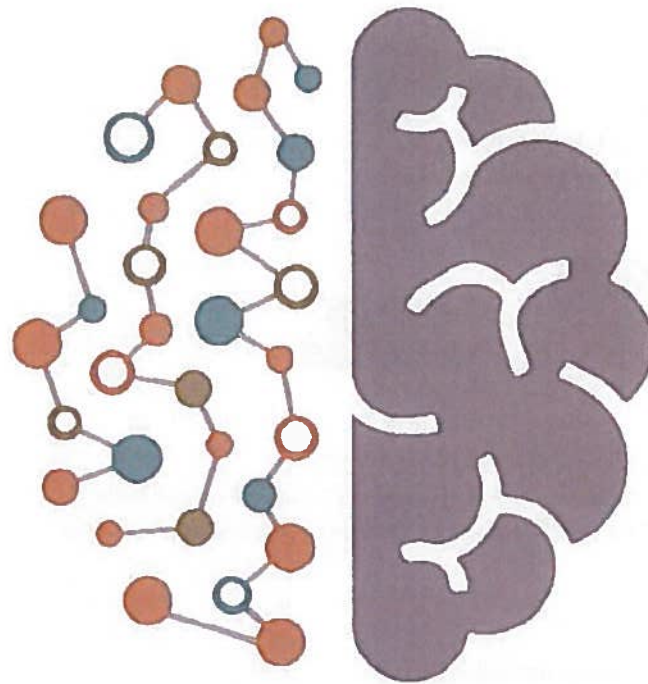

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

Weekly update desinformatie

30 juni 2020

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Conclusies
3. Narratief 5G
 - Update narratief 5G
 - Scenario's narratief 5G
4. Narratief [REDACTED]
 - Update narratief [REDACTED]
 - Scenario's narratief [REDACTED]
5. Narratief Rusland versus Europese Unie
 - Update narratief Rusland versus Europese Unie
 - Scenario's narratief Rusland versus Europese Unie
6. Narratief Virus
 - Update narratief Virus
 - Scenario's narratief Virus
7. Scenario's des- en misInformatie algemeen

Inleiding

Des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 hebben een negatief effect op onze samenleving. De overheid wordt daar in toenemende mate mee geconfronteerd. Het duiden van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 is essentieel om snel te kunnen bepalen of, hoe en door wie gereageerd moet worden op een bepaald narratief.

Als ondersteuning richt het LIMC zich op het interpreteren van beschikbare data en het schrijven van aanvullende *assessments*. Dit doet het LIMC aan de hand van de volgende hoofd- en deelvragen.

Hoofdvraag:

- In hoeverre beïnvloedt des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 de Nederlandse samenleving?

Deelvragen:

1. Wat zijn de heersende narratieven of thema's?
2. Wat is de invloed van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 op het openbaar bestuur?
3. Wat is de invloed van des- en misinformatie in relatie tot COVID-19 op de Nederlandse samenleving?

De vier heersende narratieven uit deelvraag 1 worden wekelijks gemonitord door het LIMC. Dit product schetst voor het eerst ontwikkelingen die deze narratieven de komende drie maanden mogelijk door zullen maken. De verschillende narratieven zijn onderworpen aan een aantal analysetechnieken die tot *scenario building* leiden. Het resultaat hiervan is een overzicht van mogelijke toekomstscenario's per narratief.

Gezien de huidige juridische restricties op deze opdracht is het niet mogelijk alle vastgestelde indicatoren te monitoren en daarmee te duiden in welke richting een narratief zich ontwikkelt. Desalniettemin hebben we, door middel van één scenario per narratief dikgedrukt te maken, aangegeven welk scenario het meest waarschijnlijk is.

Tot slot hebben we een drietal mogelijke scenario's opgenomen die gelden voor de middellange termijn (tot januari 2021). Deze scenario's zijn niet toegespitst op onze heersende narratieven, maar behelzen de mogelijke impact van des- en misinformatie in zijn geheel. Dit is nodig om de termijn te kunnen verlengen naar zes maanden (de narratieven veranderen te snel om hierover op zulk een termijn uitspraken te doen) en om te voorkomen dat we eventuele nieuw opkomende narratieven over het hoofd zien door onze focus te veel op onze vier heersende narratieven te leggen.

Leeswijzer

Na de inleiding leest u op pagina's 3 en 4 onze conclusies met betrekking tot de huidige ontwikkelingen en mogelijke toekomstscenario's per narratief. Vervolgens bevatten pagina's 5 tot en met 17 de kern van dit product. Dit zijn de vier heersende narratieven waarbij zowel de huidige situaties als mogelijke toekomstscenario's volledig uitgewerkt zijn. Het afsluitende hoofdstuk bestaat uit drie toekomstscenario's voor de invloed van des- en misinformatie in Nederland in algemene zin (m.a.w. niet toegespitst op de vier centrale narratieven). Tot slot kunt u meer lezen over de totstandkoming van de scenario's in de bijlage van dit product.

Conclusies

Heersende Narratieven

- Alleen indien het geplande hoger beroep van Stop5G wordt gewonnen is het waarschijnlijk dat het 5G narratief zal doorbreken in de traditionele media. In dat geval zal het narratief aan invloed winnen, anders dooft het waarschijnlijk uit.
- De ontwikkelingen rondom een COVID-19-vaccin lijken meer ruimte te creëren voor het [REDACTED] narratief. Op dit moment zijn er nog geen aanwijzingen dat de anti-vaccinatiebeweging in Nederland significant aan invloed wint. Er ontstaat echter wel vermenging met het Virus-narratief waardoor het mogelijk is dat dit narratief aan invloed kan winnen.
- Russische desinformatie-narratieven keren naast het thema van COVID-19 in toenemende mate terug naar 'bekende' onderwerpen als MH17, de EU, NAVO, etc.
- In het Virus-narratief is steeds meer vermenging zichtbaar met andere narratieven en bewegingen. Rondom de kern van des- en misinformatie over het virus ontstaat in toenemende mate een beweging tegen de overheid en de handhaving van het COVID-19-beleid. Zij verspreiden dit narratief in traditionele en alternatieve media.

Toekomst scenario's middellange termijn

- Doorbreken in traditionele media is voor alle narratieven van groot belang. Uit onze factoranalyse en *Causal Loop Diagram* is deze factor consequent op de voorgrond getreden, waardoor het ook in *scenario building* is weggezet als één van de belangrijkste elementen binnen het des- en misinformatiedomein.
- Narratief specifieke factoren van belang zijn: zendmastbranden, vooruitzicht op een vaccin, mate van eensgezindheid bij EU-lidstaten, en het wel of niet terugdraaien van versoepelingen in de COVID-19-maatregelen.
- Alle toekomstscenario's binnen het 5G-narratief wijzen op weinig impact op de stabiliteit van de samenleving. Het meest ongunstige scenario leidt mogelijk tot langdurige discussie rondom de effecten van 5G, een vertraging van de uitrol ervan en enkele zendmastbranden. Verdere ontwrichting is niet waarschijnlijk.
- Het [REDACTED] narratief kan mogelijk impact hebben op een eventueel vaccinatieprogramma. Bij doorbraak in traditionele media is het mogelijk dat een grote groep mensen weigert een vaccin te nemen. De vaccinatiegraad onder de bevolking is reeds gezakt van 95% naar 90-92%, waarmee de minimumeis voor een succesvol Vaccinatieprogramma van 90% al snel in gevaar komt.[1]

[1] 'Vaccinatiegraad en jaarverslag Rijksvaccinatieprogramma Nederland 2018', RIVM Rapport 2019-0015

- Momenteel lijkt Nederland zich op langere termijn nog in het baseline scenario [1] te bevinden, waarin het officieel narratief door het overgrote merendeel van de bevolking vertrouwd wordt. Een toename van desinformatie in aanloop naar de verkiezingen ligt in de lijn der verwachting. Een plausibel alternatief is dat deze toestroom aan desinformatie ook leidt tot sterkere polarisatie in de samenleving.
- Indien er een doorbraak plaatsvindt in het onderzoek naar een vaccin waardoor deze binnen handbereik komt, gaat er een heel ander spel spelen. In dit Wildcard scenario verschuift de thematiek van desinformatie naar vaccinaties en veroorzaakt zij onrust rondom de beschikbaarheid van en bereidheid tot vaccineren.

[1] Het baseline scenario is terug te vinden op pagina 18

Narratief 5G

Het 5G-narratief is van januari tot eind Juni 2020 prominent in de media aanwezig geweest. Het verhaal dat verspreid wordt is dat mensen door 5G vatbaarder zouden zijn voor COVID-19 doordat het immuunsysteem aangetast zou worden. In een andere variant wordt zelfs beweerd dat 5G het virus zelfs zou verspreiden. De oorsprong van dit narratief is nog onduidelijk. Mogelijk is het ontstaan in België of het Verenigd Koninkrijk en van daar uit verder verspreid via sociale media.

In Nederland bestaan meerdere besloten Facebook-groepen waarin mensen die tegen 5G zijn zich hebben verenigd. De grootste hiervan heeft ruim 33.000 leden en is op 24 maart van dit jaar aangemaakt. Daarnaast kwam de stichting 'Stop 5G NL' met enige regelmaat in het nieuws wegens het kort geding dat zij tegen de Nederlandse staat aanspanden. Deze stichting draagt haar narratief ook uit op haar eigen website.

Ondanks dat dit narratief meermaals ontkracht is en het kort geding verloren is, blijven aanhangers van deze theorie overtuigd van het gevaar van 5G. Zij verwijzen hierbij veelvuldig naar (pseudo-)wetenschappers uit de hele wereld die over de gevaren van 5G schrijven. Officiële metingen geven nog altijd geen indicatie dat de straling daadwerkelijk gevaarlijk is of gezondheidsschade op zou leveren.

De stichting heeft aangegeven in hoger beroep te gaan tegen de uitspraak van het kort geding. Alleen indien het hoger beroep wordt gewonnen, is het waarschijnlijk dat het 5G-narratief zal doorbreken in de traditionele media. In dat geval zal het aan invloed winnen, anders dooft het waarschijnlijk uit.

Subconclusie

Sinds de 'Weekly Update Desinformatie' van 23 juni 2020 geen significante wijzigingen. De subconclusie voor dit narratief blijft zodoende ongewijzigd: Ondanks de laatste zendmastbrand verliest het 5G-narratief waarschijnlijk aan momentum en verdwijnt het hierdoor op termijn uit zicht. De mogelijkheid bestaat echter dat het narratief weer aandacht genereert zodra het hoger beroep van stichting Stop 5G NL start.

S [1]	Anti-5G activisten in NLD en buitenland; Stichting Stop 5G NL; enkele (internationale) beroemdheden
C	5G tast het immuunsysteem aan en maakt daardoor mensen vatbaar voor COVID-19; COVID-19 wordt verspreid door 5G; in Wuhan is de 5G techniek verwijderd na uitbraak; 5G is gevaarlijker dan COVID-19; staat heeft alleen economische belangen en geeft niet om haar bevolking
A	De Nederlandse bevolking
M	Sociale media; www.stop5gnl.nl gaat in hoger beroep tegen Nederlandse staat
E	Op 21-06 is voor de 2^e keer dezelfde zendmast (1^e keer op 12-06) te Rijswijk (GLD) in de brand gestoken.[2] Ondanks de laatste zendmastbrand verliest het 5G narratief waarschijnlijk aan momentum en verdwijnt het hierdoor op termijn uit zicht. De mogelijkheid bestaat echter dat het narratief weer aandacht genereert zodra het hoger beroep van stichting Stop 5G NL [3] start of wanneer dit narratief weer meer aandacht krijgt van de nationale media. Daarnaast valt op dat telecomproviders steeds meer zichtbaar een 5G-netwerk uitrollen. Zo adverteert Vodafone al enige tijd dat zij in de helft van Nederland 5G aanbiedt en dat dit eind juli in het gehele land het geval zou moeten zijn. Hoewel technisch gezien nog gebruik gemaakt wordt van de 'oude' 4G-frequenties brengt Vodafone deze nuance zelf niet aan in haar advertenties. Het is daardoor mogelijk dat het alternatief narratief omtrent 5G aan bereik en geloofwaardigheid inboet, omdat men reeds blootgesteld wordt aan 5G zonder daar gevolgen van te merken.

[1] De letters S.C.A.M.E. staan voor Source, Content, Audience, Method en Effectiveness.

[2] <https://www.politie.nl/nieuws/2020/april/14/11-politie-onderzoekt-zendmastbranden.html>

[3] <https://www.stop5gnl.nl/blog/2020/06/05/stop5gnl-gaat-in-hoger-beroep/>

Mogelijke scenario's 5G-narratief

De kernonzekerheden 'voortzetting zendmastbranden' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.[1] Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Vandalisme"

Na het verloren hoger beroep vinden gedurende de zomermaanden meerdere zendmastbranden plaats, uit politieonderzoek blijkt dat het nog altijd om eenmansacties gaat. Af en toe ontstaan er tijdelijk en lokaal wat problemen in het communicatienetwerk, maar de uitrol van 5G wordt niet serieus verstoord en de zendmastbranden zorgen in het algemeen voor afkeer tegen anti-5G activisten. Aangezien niemand op grote schaal hinder ondervindt van het nieuwe netwerk is er geen aandacht voor de inhoud van het alternatieve narratief in de traditionele media.

Scenario "5G is niet oké"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. De overheid is daardoor genoodzaakt de uitrol van 5G tijdelijk stop te zetten. Daarnaast is deze uitspraak ook het startschot voor een nieuwe golf van zendmastbranden. Traditionele media proberen de rechterlijke uitspraak te doorgronden door regelmatig activisten uit te nodigen voor interviews in kranten en talkshows op TV, hun boodschap heeft door de rechterlijke uitspraak aan legitimiteit gewonnen.

Scenario "Narratief dooft uit"

Nadat de politie een aantal verdachten arresteert komt er vrij abrupt een einde aan de zendmastbranden. De activisten verliezen het hoger beroep en de uitrol van 5G verloopt voorspoedig, waardoor het narratief steeds meer uit beeld verdwijnt. Mensen ervaren geen last van 5G-frequenties en het narratief lijkt daardoor steeds ongeloofwaardiger. De traditionele media heeft totaal geen aandacht meer voor het onderwerp en het narratief zakt weg naar een zeer kleine kring op sociale media waar complottheorieën rondom technologie altijd al rondgaan.

Scenario "Stralingsdebat"

De rechter gaat tijdens de behandeling van het hoger beroep mee met de actiegroepen die beweren dat er nog niet voldoende onderzoek is gedaan naar de effecten van 5G-straling op de volksgezondheid. Dit leidt weliswaar niet tot een toename van het aantal zendmastbranden, maar is wel het startschot voor een breed maatschappelijk debat in de traditionele media over de noodzaak van steeds verdergaande technologie en de impact die dat mogelijk zou kunnen hebben op de volksgezondheid. De anti-5G activisten zijn hierin een vocale groep die regelmatig verschijnen in traditionele media en uitgebreid de kans krijgt haar verhaal te doen.

[1] Voor meer informatie omtrent de kernonzekerheden en scenario building, raadpleeg BULAGE 1

Narratief

Het [redacted] en anti-vaccinatie narratief beweert dat het coronavirus in laboratoria van [redacted] is gecreëerd en doelmatig losgelaten zou zijn. Het doel zou zijn om de hele wereldbevolking te onderwerpen aan een vaccinatieprogramma. Bij dit vaccinatieprogramma zouden microchips ingebracht worden die 'de geglobaliseerde elite' in staat stellen om de wereldbevolking te controleren.

In andere varianten wordt aangehaald dat een vaccin als doel heeft de wereldbevolking uit te dunnen (gebaseerd op uitspraken van [redacted] over het inperken van de overbevolking), of dat hij dit virus ontworpen zou hebben om veel winst te maken met de verkoop van verplichte vaccins.

De WHO en het RIVM worden genoemd als instanties die afhankelijk zouden zijn van [redacted]. Het argument hiervoor is dat [redacted] wereldwijd grote hoeveelheden geld investeert in vaccinatieprogramma's en onderzoek.

In Italië riep een parlements lid op tot de vervolging van [redacted] door het Internationaal Gerechtshof wegens misdaden tegen de mensheid, wat op internet weer tot een gerucht leidde dat de Italiaanse overheid [redacted] zou willen arresteren.

In Nederland zien we in toenemende mate een vermenging tussen groeperingen die zich verzetten tegen de COVID-19-maatregelen en het [redacted] narratief. Op diverse manifestaties zien we delen van het [redacted] narratief terug komen.

De oorsprong van de informatie die op Nederlandstalige pagina's gedeeld wordt, lijkt afkomstig uit de VS. Het gaat voornamelijk om Amerikaanse video's met Nederlandse ondertiteling. Daarnaast wordt het narratief via sociale media, alternatieve nieuwssites, Stichting Viruswaanzin, Stichting Vaccinvrij, beroemdheden, politici en in sommige Amerikaanse tv-programma's herhaald. Het prominente Russische nieuwsmedium *Russia Today* heeft het verhaal ook verspreid.

Hoewel onbekend is wat de exacte aanhang en verspreiding van dit narratief is in Nederland, valt op dat er sinds 2015 een dalende trend in de vaccinatiegraad zichtbaar is. Waar dit voorheen boven de 95% lag, was dit in 2019 gedaald tot 90-92%. De huidige coronacrisis en het uitzicht op een nieuw, grootschalig vaccinatieprogramma biedt verdere voedingsbodem voor dit soort narratieven.

Subconclusie:

De discussie omtrent vaccins neemt in omvang toe. Mogelijk is dit te verklaren door de nieuwsberichten over de aanschaf van een vaccin door de Nederlandse regering in een zogeheten 'vierlandenalliantie'. Daarnaast zie we een vermenging met het Virus-narratief.

S [1]	BBC; Stichting Vaccinvrij; Nucheckt
C	Coronavirus gecreëerd in laboratorium; virus wordt gebruikt voor verplicht vaccinatieprogramma; vaccinaties bevatten microchips; WHO en RIVM afhankelijk van [REDACTED]
A	Anti-vaccinatie groepen; anti-overheid groepen; anti-élite groepen en privacybeschermingsgroepen
M	Sociale media; alternatieve nieuwssites; pro-Kremlin media; Amerikaanse media; www.stichtingvaccinvrij.nl
E	De discussie omtrent vaccins neemt in omvang toe. Mogelijk is dit te verklaren door de nieuwsberichten over de aanschaf van een vaccin door de Nederlandse regering in een zogeheten 'vierlandenalliantie'. Op Nederlandse sociale media de afgelopen week [REDACTED] 3,5x vaker geconstateerd dan vorige week en werden hier de termen 'Microchip' en 'schuld corona' aan gerelateerd.[1] Ondanks dat de ontwikkelingen rondom een COVID-vaccin meer ruimte lijken te creëren voor desinformatie over dit thema heeft het LIMC nog geen aanwijzingen dat de anti-vaccinatiebeweging in Nederland significant aan invloed wint.

[1] De letters S.C.A.M.E. staan voor Source, Content, Audience, Method en Effectiveness.

[2] 200615 Wk24 Corona Crime Change Monitor

Mogelijke scenario's narratief

De kernonzekerheden 'ontwikkeling vaccin' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.^[1] De twee dikgedrukte scenario's achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Einde crisis in zicht"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID. Het anti-vaccinatie narratief leeft onder de bevolking, maar het weet vooralsnog niet veel aandacht of aanhang te genereren. Daarentegen is in de traditionele media het officiële narratief over hoe het vaccin een einde kan maken aan de COVID-19-crisis dominant.

Scenario "Vaccin gevaarlijker dan virus!"

De ontwikkeling van een effectief vaccin is in een stroomversnelling geraakt na enkele belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen. Hierdoor lijkt het reëel dat er binnen afzienbare tijd een vaccinatieprogramma opgezet kan gaan worden tegen COVID-19. Tegelijkertijd zaaien prominente figuren twijfel over bijwerkingen van dit eerste vaccin en dat een alternatief vaccin, dat pas later beschikbaar wordt, aanzienlijk veiliger is. De discussie laait op in de traditionele media. Anti-vaccinatiebewegingen krijgen in de traditionele media volop ruimte om hun alternatief narratief te presenteren. Het aantal aanmeldingen voor het vaccinatieprogramma ligt lager dan verwacht.

Scenario "Onverschilligheid"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. De traditionele media en het grote publiek reageren gelaten, de alledaagse situatie verandert immers niet en de aandacht ligt vooral op de andere zijde van deze crisis: de economische schade. Na initiële berichten over het mislukken van de testfase van het vaccin verdwijnt het onderwerp uit de belangstelling. Hierdoor geniet ook het alternatief narratief relatief weinig aandacht in de traditionele media.

Scenario "Vaccinaties geen oplossing"

Door onvoorziene tegenslagen in de ontwikkeling van een vaccin moet geconcludeerd worden dat een vaccin niet binnen afzienbare tijd beschikbaar zal zijn. Na het uitbreken van een tweede golf met bijbehorende tweede lockdown smacht de bevolking naar een oplossing voor de medische en economische malaise waarin het land verkeert. In de traditionele media woedt discussie over de haalbaarheid van een vaccin en ontstaat ruimte voor de vraag of vaccinaties überhaupt nut hebben en niet gewoon gevaarlijke geldverspilling zijn. Dit alternatieve narratief wordt vocaal sterk uitgedragen door bepaalde actiegroepen die hiervoor veel ruimte krijgen in landelijke kranten en talkshows.

[1] Voor meer informatie omtrent de kernonzekerheden en scenario building, raadpleeg BIJLAGE 1

Narratief Rusland vs. Europese Unie

In het narratief Rusland versus Europese Unie komt naar voren dat de Russische media diverse complottheorieën voeden. Voorbeelden hiervan zijn berichten over het onder druk zetten van kleinere EU-lidstaten door de grotere lidstaten om Russische hulp te weigeren; dat het westen de impact van het COVID-19 virus overdrijft en dat NATO het COVID-19 virus gebruikt als excuus om hun steun aan de Baltische staten te beëindigen. Daarnaast stoken Russische media ook in het [REDACTED] / anti-vaccinatie narratief. Wat de Russische media daarmee o.a. proberen aan te tonen is dat Rusland de lidstaten van de EU helpt terwijl de EU/ Europese bondgenoten dat nalaten. Een van de mogelijke doelstellingen kan zijn dat Rusland probeert aan te tonen dat de EU niet in staat is om zijn eigen bevolking te beschermen.

Hoewel er relatief weinig Nederlandstalige desinformatie uit Rusland te vinden is, heeft deze desinformatie indirect wel degelijk invloed op Nederlandse belangen. Met name de internationale organisaties waar Nederland vitale belangen bij heeft, worden geraakt door Russische narratief. Vooral aantasting d.m.v. desinformatie van het draagvlak van de Nederlandse bevolking voor EU-lidmaatschap kan in potentie schadelijke gevolgen hebben.

Subconclusie

Sinds de 'Weekly Update Desinformatie' van 23 juni 2020 geen significante wijzigingen. De subconclusie voor dit narratief blijft zodoende ongewijzigd: Desinformatie van Russische actoren raakt Nederland nu vooral door het zaaien van onderlinge verdeeldheid in internationale samenwerkingsverbanden als de EU en de NAVO. In aanloop naar de verkiezingen zal Nederland waarschijnlijk steeds meer nationaal beïnvloed worden middels desinformatie waarbij dit mogelijk indirect via nationale politieke partijen zal gaan.

S _[1]	Rusland, pro-Kremlin media
C	Kleine EU lidstaten worden onder druk gezet om Russische hulp te weigeren, de EU is incompetent, Rusland helpt lidstaten wel terwijl EU/Europese bondgenoten dat niet doen.
A	Europeanen
M	Sociale media, pro-Kremlin media
E	De Russische desinformatiecampagne is niet altijd even zichtbaar in Nederland op directe wijze: er lijkt weinig Nederlandstalige desinformatie rechtstreeks afkomstig uit Rusland en het bereik van pro-Kremlin media is in Nederland klein. Er zijn signalen van Russische invloed bij grote Nederlandse politieke partijen. [2][3] Deze invloed lijkt zich doorgaans al te laten gelden middels pro-Russische narratieven die publiekelijk uitgedragen worden door deze partijen en opvallend afwijken van de gebruikelijke 'bandbreedte' van het politieke debat. Voorbeelden hiervan zijn de uitspraken van het Forum voor Democratie omtrent MH17 en het vermeende standpunt omtrent uittreden van NL uit de NAVO.[4][5] Ook de PVV wordt genoemd in relatie tot Russische inmenging en vermeende pro-Russische standpunten, zoals het pleidooi voor afschaffing van de sancties tegen dat land en de oproep tot warmere banden met Rusland.[6] Het is waarschijnlijk dat de hoeveelheid Russische desinformatie in aanloop naar de parlementsverkiezingen van 2021 in Nederland als zal toenemen. De invloed van desinformatie van buitenlandse statelijke actoren in Nederland is daarmee lastig meetbaar, omdat zij zich grotendeels indirect via het politieke debat laat uiten. Toch is de potentiële impact van met name Russische desinformatie groot, aangezien deze verspreid zou kunnen worden via partijen met een grote aanhang en inspeelt op <i>vulnerabilities</i> van zowel het Openbaar Bestuur als de Nationale Eenheid.

[1] De letters S.C.A.M.E. staan voor Source, Content, Audience, Method en Effectiveness.

[2] [redacted] The Rise of Kremlin-Friendly Populism in the Netherlands, The Cicero Foundation (June 2018)

[3] NRC, Wat zit er achter [redacted] flirt met Rusland?, 16-04-2020

[4] Trouw, [redacted] weer in beeld als kremlinvazal, 16-04-2020

[5] AD, [redacted] vraagt [redacted] om nieuw onderzoek naar vlucht MH-17, 31-01-2017

[6] Trouw, [redacted] ziet [redacted] als bondgenoot in strijd tegen islam, 27-02-2018

Mogelijke scenario's RUS vs. EU-narratief

De kernonzekerheden 'eensgezindheid EU' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.^[1] Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Europa houdt stand"

De Europese Unie blijkt ondanks de vele crises weerbaarder dan gedacht. Russische desinformatie gericht op het tegen elkaar uitspelen van landen vindt geen doorgang bij traditionele media en is daardoor weinig effectief. Na initiale verdeeldheid weten de Europese leiders eensgezind een akkoord te sluiten dat een stabiel fundament biedt voor herstel in de nabije toekomst. Het draagvlak voor de EU neemt in de Nederlandse samenleving niet significant af.

Scenario "Eurosceptis"

Nederland en overige EU-lidstaten worden gericht beïnvloed door Russische desinformatiecampagnes. In de traditionele media worden op grote schaal narratieven overgenomen die verdeeldheid tussen Europese landen en de vermeende incompetentie van de Europese instanties uitvergrooten. Sommige politici gebruiken de alternatieve narratieven om te scoren onder een euro sceptisch publiek en staan hoog in de peilingen in aanloop naar de verkiezingen. Ondanks kritiek uit de nationale politiek weten de Europese leiders zich te verenigen en een eensgezinde oplossing te vinden voor de crises.

Scenario "Anti-Europese minderheid"

De Europese leiders slagen er niet op tijd in om een gezamenlijke oplossing te vinden voor de huidige crises. Ondanks dat desinformatiecampagnes vanuit Rusland nooit echt het grote publiek hebben gevonden via traditionele media, voelt de Nederlandse regering zich in haar beleid tegenover Europa onder druk gezet door een vocale, anti-Europese minderheid. Ondanks uitgebreide analyses in traditionele media over het nut en belang van de EU voor een handelsland als Nederland klinkt de roep om een 'Nexit' op sociale media en onder politici steeds luider.

Scenario "Nederlands isolationisme"

De Europese leiders slagen er niet in zich te verenigen in een gezamenlijk aanpak om uit de crises te komen. Russische narratieven die de Europese verdeeldheid uitvergrooten gaan op grote schaal rond in Nederland, ook onder traditionele media. Politieke partijen gaan steeds vaker mee met de roep die onder de bevolking rondgaat rondom een Nexit. Op grote schaal wordt gesproken over een terugkeer naar de Gulden, over 'luie Italianen' en 'spilzieke Grieken' en over de noodzaak om de controle terug te vorderen uit Brussel.

[1] Voor meer informatie omtrent de kernonzekerheden en scenario building, raadpleeg BULAGE 1

Narratief Virus

De kern van het Virus-narratief is de wetenschappelijke discussie. Normaal gesproken worden verschillende hypothesen uitvoerig getest en onderworpen aan een peer review voordat deze gepubliceerd worden. Echter, door de grote tijdsdruk vindt er momenteel minder kwaliteitscontrole plaats en vindt de discussie omtrent de validiteit van de hypothesen niet meer plaats achter gesloten deuren. Hierdoor ontstaat er onduidelijkheid in het publieke domein over o.a. de rol van verspreiding door aerosolen, het nut van 1,5 meter afstand houden, wondermiddelen en de vraag of kinderen wel of niet besmettelijk zijn.

Het resultaat hiervan is dat (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken continu resultaten publiceren die door de media worden overgenomen en voor waar worden aangenomen. Deze worden vervolgens net zo snel weerlegd door andere (pseudo)wetenschappelijke onderzoeken.

Momenteel is een sterke vermenging zichtbaar van verschillende bewegingen en narratieven rondom een kern van desinformatie omtrent het virus. Stichtingen als Viruswaanzin en Smart Exit presenteren zichzelf als 'alternatief RIVM' en pretenderen wetenschappelijke zekerheid in huis te hebben dat het COVID-virus niet gevaarlijk is, dat er nauwelijks mensen aan overleden zijn en vooral dat de COVID-maatregelen schadelijk zijn voor mensen in plaats van nuttig. Door de maatregelen te *framen* als inperking van 'grondrechten' en aanzet tot een 'politiestaat' vindt men aansluiting van andere anti-overheidsgroeperingen.

Deze combinatie van narratieven en bewegingen heeft zich geuit in een aantal demonstraties, waarbij het uit de hand gelopen protest van 21/06 leidde tot een heftige confrontatie tussen politie en relschoppers. Deze escalatie wordt door de actievoerders en sommige politici gebruikt om het narratief te versterken. Door alle ontstane ophef is Viruswaanzin in de afgelopen weken veelvuldig besproken in de traditionele media en heeft het hierbij herhaaldelijk kans gekregen haar narratief te verspreiden voor een groot publiek.

De grens tussen wetenschappelijk debat en misinformatie is niet altijd scherp in dit narratief, maar duidelijk zichtbaar is dat groeperingen (on)bewust aan de haal gaan met gedeeltelijke, verouderde of niet-relevante informatie om (niet-)handelen m.b.t. COVID-19 te rechtvaardigen. Daarnaast kunnen de tegenstrijdige berichten leiden tot onduidelijkheid/verwarring omtrent de waarheid.

Subconclusie

Rondom een kern van desinformatie omtrent het virus ontstaat een vermenging van narratieven en bewegingen tegen de regering. Door hun sensationele vocale uitingen en fysieke acties krijgen zij momenteel veel aandacht in de traditionele media, wat de verspreiding en invloed van de kern van desinformatie verder vergroot.

S [1]	(Pseudo-)Wetenschappelijk debat+ belangengroeperingen
C	Er is veel discussie over rol van aerosolen in verspreiding en het nut van 1,5m afstand. Daarnaast verhalen over 'Wondermiddelen' zoals hydroxchloroquine. 99% doden COVID-19 zou niet gestorven zijn aan virus, WHO en RIVM niet betrouwbaar, afstand houden is onzin, knuffelen en vitamines helpt immuunsysteem tegen virus.
A	Beleidsmakers en algemeen publiek
M	Media, wetenschappelijke bladen, politici, Viruswaanin.nl, SmartExit.nu, 1.5xbeter.nu, maurice.nl
E	Ondanks dat de autoriteiten zich voorbereid hadden op nieuwe, grootschalige confrontaties met demonstranten bleef de opkomst op 28/06 laag. Het Malleveld bleef nagenoeg leeg en op andere plekken kwamen niet meer dan enkele honderden demonstranten. Toch was er opnieuw aandacht in de traditionele media rondom Viruswaanin en het feit dat hun aangekondigde demonstratie verboden werd. Ook van het kort geding tegen dit verbod werd verslag gedaan in de liveblogs van grote landelijke media. Opvallend is dat Viruswaanin de rechtszaal nadrukkelijk als een podium gebruikt voor het verspreiden van haar narratief. Voor het oog van de camera wordt het nut van de geplaatste plexiglas schotten in de rechtszaal bestreden. Door middel van 'alternatieve felten' zoekt Viruswaanin nadrukkelijk de confrontatie met de beweringen van de Staat. Zo wordt bijvoorbeeld ontkend dat de ziekenhuizen vol zijn geweest, wordt beweerd dat er in Nederland maar 80 COVID-doden zijn gevallen en dat anderhalf meter afstand houden 'cellulaire schade' aanricht vergelijkbaar met marteling. [1][2] In traditionele media lijkt steeds meer kritiek te komen op Viruswaanin. Dit wijst erop dat de stellingen (zoals hierboven omschreven) buiten de geaccepteerde bandbreedte van de traditionele media vallen.

[1] NRC, Rechtszaal als talkshow, 26-06-2020

[2] De Volkskrant, Reportage: In de rechtbank stoort Viruswaanin zich eerst aan het spatscherm, en dan aan de rechter, 25-06-2020

In alternatieve media wordt juist nadrukkelijk de kant van Viruswaanin gekozen en wordt de rol van het RIVM, de rechtbank en de autoriteiten hevig bekritiseerd. [1][2]

E

De inhoudelijke discussie omtrent het virus verdwijnt daarmee steeds meer achter een vermenging van meerdere bewegingen en narratieven: er ontstaat een bredere protestbeweging van 'het volk' tegenover 'het regime' en 'de gevestigde orde'. Rechts-populistische politici sluiten zich daar gretig bij aan. [3] Deze vermenging van bewegingen trekt steeds meer aandacht door vocaal en fysiek tegen een vermeende 'inperking van grondrechten' en een 'politiestaat' te agiteren.

[1] Café Weltschmerz, Gestuntel van RIVM en rechtbank gewraakt, 25-06-2020, ingezien op 29-06-20 via www.cafeweltschmerz.nl/gestuntel-van-rivm-en-rechtbank-gewraakt

[2] De Daghelykse Standaard, [RIVM] Strikes Again: 'Even wachten hoe het uitpakt, anders..', op 29-06-20 ingezien via dagelyksestandaard.nl/2020/06/

[3] AD, Politie laaiend: 'Politici verspreiden nepnieuws met video van agenten in burger', ingezien op 29-06-20 via ad.nl/politiek/politie-laiend-politic-verspreiden-nepnieuws-met-video-van-agenten-in-burger

Mogelijke scenario's Virus-narratief

De kernonzekerheden 'opnieuw aanscherpen maatregelen' en 'doorbraak in traditionele media' zijn binnen het 5G-narratief tegen elkaar afgezet om tot vier verschillende scenario's te komen.[1] Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Virusgekkies"

Na de laatste ronde van versoepelingen is de COVID-crisis beheersbaar gebleven, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig gebleken. Hierdoor is de aandacht voor alternatieve narratieven omtrent het virus afgenomen en worden groepen als Viruswaanzin weinig serieus meer genomen. In traditionele media wordt enigszins spottend teruggekeken op de protesten van de 'Virusgekkies' tijdens de zomermaanden. Indien er ontwikkelingen zijn rondom COVID wordt de uitleg van het RIVM hierover door traditionele media gecommuniceerd en door het merendeel van de bevolking voor waar aangenomen.

Scenario "Tegen het Nieuwe Normaal"

Na de laatste ronde van versoepelingen blijft de COVID-crisis beheersbaar, een nieuwe aanscherping van maatregelen is niet nodig. De discussie rondom de noodzaak van bepaalde 'basisregels' (anderhalf meter afstand houden) blijft een bron van onrust en wordt sinds de zomer al in twijfel getrokken door actiegroepen en belanghebbende ondernemers voor wie deze regel omzetting betekemt. Regelmatig komen aanhangers van dit alternatieve narratief aan het woord in de traditionele media en niet zelden leidt dit tot demonstraties.

Scenario "Noodzakelijke kwaad"

Als gevolg van versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genoodzaakt de maatregelen opnieuw aan te scherpen om ineenstorting van de zorgcapaciteit te voorkomen. Het RIVM en vooraanstaande virologen kunnen overtuigend aantonen dat het niet naleven van de 'basisregels' tot deze nieuwe uitbraak hebben geleid, waardoor in de traditionele media niet alleen de aandacht voor alternatieve theorieën over het virus is afgenomen, maar deze ook geregeld worden ontkracht.

Scenario "Geen acceptatie"

Na de versoepelingen tijdens de zomermaanden heeft het virus kans gezien om zich te verspreiden in een tweede golf. De overheid ziet zich genoodzaakt een tweede lockdown af te kondigen. Toch zijn actiegroepen erin geslaagd de aandacht van traditionele media vast te houden en zwepen zij de bevolking op tegen de nieuwe invoer van maatregelen. De naleving van de tweede lockdown is beroerd en de handhaving ervan wordt door actiegroepen op grote schaal in traditionele media afgeschilderd als 'fascistisch' en 'het product van een politiestaat'. Demonstraties en onrusten komen regelmatig voor.

[1] Voor meer informatie omtrent de kernonzekerheden en scenario building, raadpleeg BIJLAGE 1

Mogelijke scenario's des- en misinformatie algemeen

Onderstaande scenario's zijn gebaseerd op een vast aantal drijvende krachten achter des- en misinformatie. Over deze drijvende krachten worden onderbouwde aannames gedaan, die leiden tot een *baseline* scenario (het meest waarschijnlijke). Vervolgens wijzigen we één van de onzekere aannames om tot een plausibel alternatief scenario te komen. Tot slot wijzigen we een aanname waarvan het zeer onwaarschijnlijk is dat deze zal veranderen om tot een *wild card* scenario te komen. Het dikgedrukte scenario achten wij op dit moment het meest waarschijnlijk.

Scenario "Baseline"

Het bereik van en vertrouwen in de NPO en traditionele media blijft groot. De traditionele media blijven de overheid bovendien steunen, dus zelfs met het uitbreken van een tweede golf in het najaar blijft de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking overtuigd van de effectiviteit van de Nederlandse aanpak. De tweede golf wordt tijdig gesignaleerd en blijft beheersbaar. De verslapping rondom het naleven van coronamaatregelen zet door. In aanloop naar de verkiezen groeit de invloed van des- en misinformatie op bestaande maatschappelijke spanningen met als doel het politieke debat op scherp te zetten. Politici en beroemdheden zijn dan ook steeds vaker verspreiders van des- en misinformatie.

Scenario "Plausible alternative"

Het bereik van en vertrouwen in de NPO en traditionele media blijft groot. De traditionele media blijven de overheid bovendien steunen, dus zelf met het uitbreken van een tweede golf in het najaar blijft de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking overtuigd van de effectiviteit van de Nederlandse aanpak. De tweede golf wordt tijdig gesignaleerd en blijft beheersbaar. De verslapping rondom het naleven van coronamaatregelen door een deel van de bevolking leidt tot afkeer bij de rest van de Nederlanders. De voor- en tegenstanders van maatregelen komen rechtlijnig tegenover elkaar te staan, wat de samenleving sterk polariseert. In aanloop naar de verkiezen groeit de invloed van des- en misinformatie op bestaande maatschappelijke spanningen met als doel het politieke debat op scherp te zetten. Politici en beroemdheden zijn dan ook steeds vaker verspreiders van des- en misinformatie.

Scenario "Wild Card"

Het algemene bereik van de NPO en traditionele media blijft groot. Een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking verneemt via deze kanalen het officiële narratief. In de loop van de zomer vindt een doorbraak plaats in de zoektocht naar een effectief vaccin, waardoor het realistisch wordt dat deze in het najaar beschikbaar komt. Er is veel onduidelijkheid omtrent de veiligheid, de werking en de beschikbaarheid van het vaccin. Des- en misinformatie narratieven van verschillende bronnen (anti-vaxx, niet-Europese statelijke actoren, complottheoretici) spelen in op deze onzekerheid. Het resultaat hiervan is dat de Nederlandse bevolking weinig animo heeft om gebruik te maken van het ontwikkelde vaccin.

Bijlagen

1. Totstandkoming Scenario's

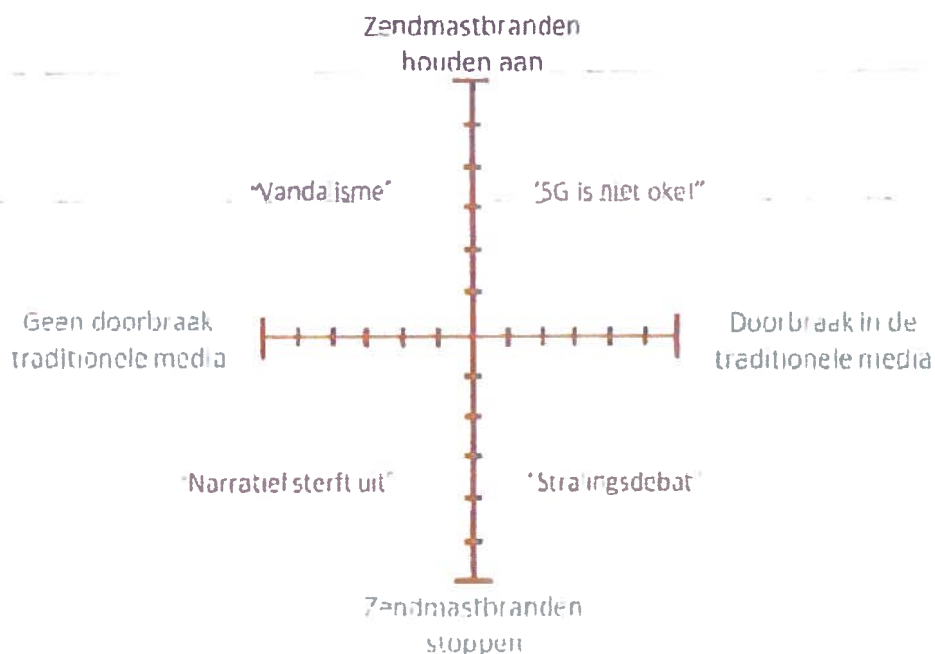
BIJLAGE 1: Totstandkoming Scenario's

Deze bijlage behandelt de methode waarmee de scenario's tot stand zijn gekomen. De kern van dit proces is het maken van een assenkruis waarmee je twee factoren met een hoge impact en hoge onzekerheid (kernonzekerheden) tegen elkaar af zet.

De analysecel bepaalt wat de kernonzekerheden zijn door een lijst van factoren te beoordelen op hun impact (de mate van invloed op de hoofdvraag) en hun onzekerheid (hoe moeilijk zij te voorspellen zijn). De twee factoren die het hoogst scoren op impact en onzekerheid worden de kernonzekerheden. In het geval van het 5G-narratief zijn dit de factoren 'zendmastbranden' en 'doorbraak in de traditionele media'. Met 'doorbraak in de traditionele media' bedoelen we dat het narratief in traditionele media serieuze aandacht krijgt en niet bespot wordt.

Op het assenkruis worden de kernonzekerheden in uitersten tegen over elkaar gezet. Hierdoor ontstaan vier verschillende situaties. In het voorbeeld hieronder zijn scenario's geformuleerd op de vraag: Hoe ontwikkelt het 5G-narratief zich de komende 3 maanden? De vier scenario's zijn als volgt:

- (rechtsboven) Zendmastbranden houden aan en het narratief breekt door in de traditionele media. De naam die hieraan gegeven is: "5G is niet oké!"
- (rechtsonder) Zendmastbranden stoppen, maar het narratief breekt wel door in de traditionele media. Dit is het "Stralingsdebat" scenario.
- (linksonder) Zendmastbranden stoppen en het narratief breekt ook niet door in de media. Dit scenario heet "Narratief sterft uit".
- (linksboven) Zendmastbranden houden aan, maar er vindt geen doorbraak in de traditionele media plaats. Zo komen we tot het "Vandalisme" scenario.

In het geval van het [REDACTED]-narratief zijn de kernonzekerheden 'ontwikkeling van een vaccin' en 'doorbraak in de traditionele media'. Met 'doorbraak in de traditionele media' bedoelen we dat het narratief in traditionele media serieuze aandacht krijgt en niet bespot wordt.

Op het assenkruis worden de kernonzekerheden in uitersten tegen over elkaar gezet. Hierdoor ontstaan vier verschillende scenario's. In het voorbeeld hieronder zijn de vier scenario's als volgt:

- (rechtsboven) Een vaccin is binnen handbereik, en het narratief breekt door in de media. Dit is het 'Vaccin gevaarlijker dan virus!' scenario.
- (rechtsonder) Een vaccin is voorlopig onmogelijk, maar narratief breekt alsnog door in de media. Dit leidt tot het 'Vaccinaties geen oplossing' scenario.
- (linksonder) Het vaccin is voorlopig onmogelijk en het narratief breekt ook niet door in de media. Dit scenario heet 'onverschilligheid'.
- (linksboven) Het vaccin is binnen handbereik en het narratief breekt niet door in de traditionele media. De naam van dit scenario is 'Einde crisis in zicht'.

Hoe ontwikkelt het [REDACTED] narratief zich in de komende 3 maanden?

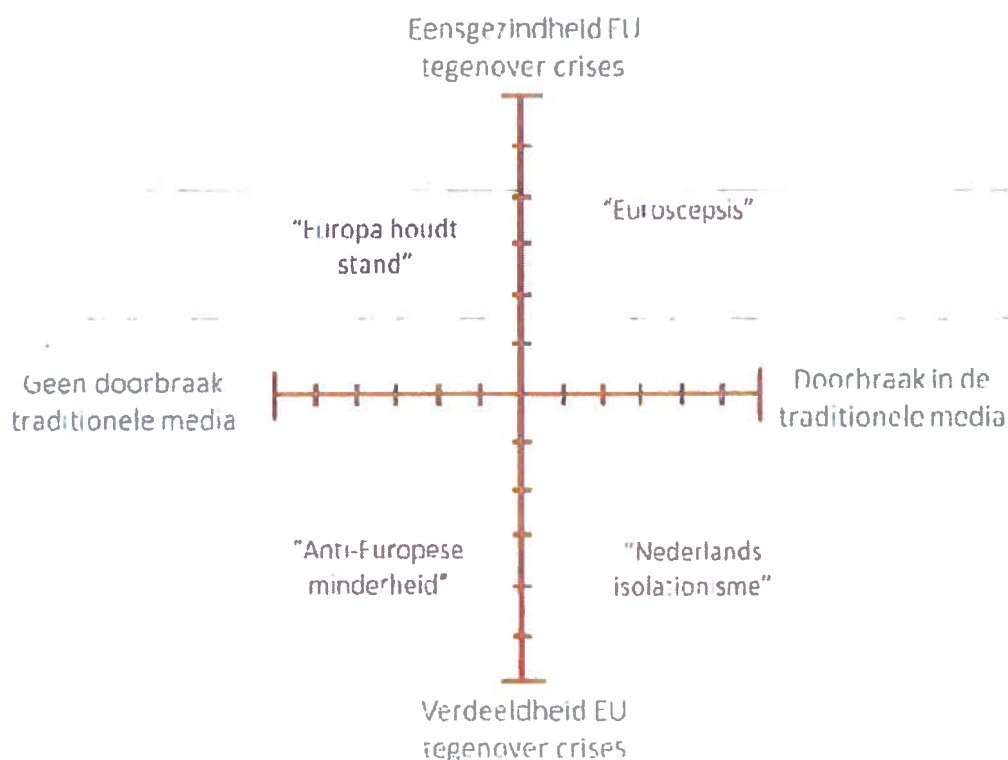

In het geval van het RUS vs. EU-narratief zijn de kernonzekerheden 'Eensgezindheid EU-landen' en 'doorbraak in de traditionele media'. Met 'doorbraak in de traditionele media' bedoelen we dat het narratief in traditionele media serieuze aandacht krijgt en niet bespot wordt.

Op het assenkruis worden de kernonzekerheden in uitersten tegen over elkaar gezet. Hierdoor ontstaan vier verschillende scenario's. In het voorbeeld hieronder zijn de vier scenario's als volgt:

- (rechtsboven) De EU-landen zijn eensgezind in hun crisisaanpak, maar het narratief breekt wel door in de traditionele media. Dit leidt tot het 'Eurosceptis' scenario.
- (rechtsonder) De EU-landen zijn verdeeld in hun crisisaanpak en het narratief breekt door in de traditionele media. In deze situatie vindt het 'Nederlands isolationisme' plaats.
- (linksonder) De EU-landen zijn verdeeld in hun crisisaanpak, maar het narratief heeft geen doorbraak in traditionele media. Dit scenario heet 'Anti-Europese minderheid'.
- (linksboven) De EU-landen zijn eensgezind in hun crisisaanpak en het narratief breekt niet door in de traditionele media. Dit is het 'Europe houdt stand' scenario.

Hoe ontwikkelt het RUS vs. EU narratief zich de komende 3 maanden?

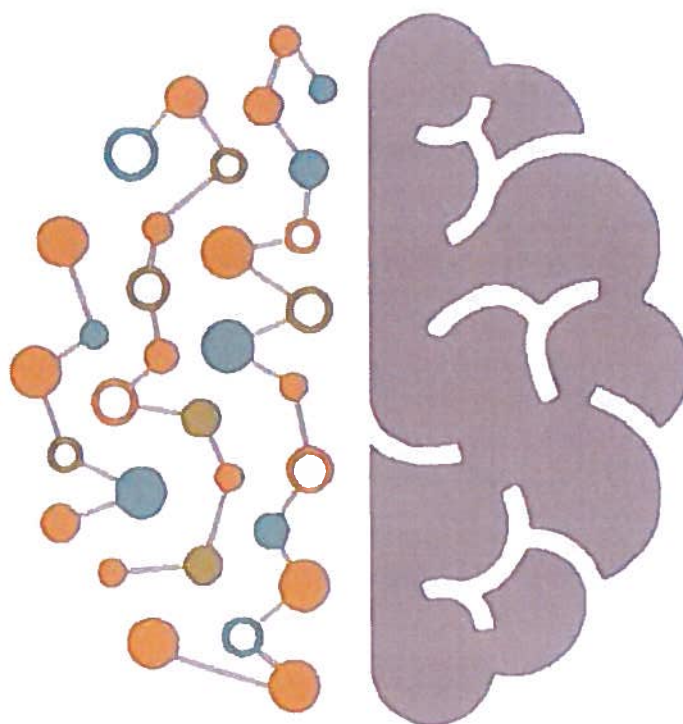
In het geval van het Virus-narratief zijn de kernonzekerheden 'Opnieuw aanscherpen van COVID-19-maatregelen' en 'doorbraak in de traditionele media'. Met 'doorbraak in de traditionele media' bedoelen we dat het narratief in traditionele media serieuze aandacht krijgt en niet bespot wordt.

Op het assenkruis worden de kernonzekerheden in uitersten tegen over elkaar gezet. Hierdoor ontstaan vier verschillende scenario's. In het voorbeeld hieronder zijn de vier scenario's als volgt:

- (rechtsboven) Er vindt geen nieuwe aanscherping van de maatregelen plaats, maar het narratief breekt wel door in de traditionele media. Dit scenario heet het 'tegen het nieuwe normaal'-scenario.
- (rechtsonder) Er vindt wel een nieuwe aanscherping van de maatregelen plaats en het narratief breekt door in de traditionele media. Dit leidt tot het 'geen acceptatie' scenario.
- (linksonder) Er vindt wel een nieuwe aanscherping van de maatregelen plaats, maar het narratief breekt niet door in de traditionele media. Dan speelt het 'Noodzakelijk kwaad'-scenario zich af.
- (linksboven) Er vindt geen nieuwe aanscherping van de maatregelen plaats en het narratief breekt niet door in de traditionele media. Dit leidt tot het 'Virusgekkies' narratief.

Hoe ontwikkelt het Virus narratief zich in de komende 3 maanden?

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

@

CONTACT US

Lkol Tonnetkazerne
Eperweg 149
8084 HE 't Harde
Gebouw 230

limc@mndef.nl

LIMC